УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Датум: 20. 4. 2015.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију:

25. март 2015. год. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду

Одлуком Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду 25. марта 2015. год. образована је комисија за оцену подобности теме ***„Обим и структура вокабулара уџбеника за други циклус обавезног образовања“*** докторанта Милице Динић Маринковић.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назив уже научне области за коју је изабран у звање, датум избора у звање и назива факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Др Јасмина Московљевић Поповић, ванредни професор, *Општа лингвистика*, 19. 11. 2013. год, Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. Др Маја Миличевић, доцент, *Примењена лингвистика*, 7. 12. 2010. год., Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. Др Ивана Степановић Илић, научни сарадник, *Развојна психологија*, 26. 6. 2013., Институт за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Милица Динић Маринковић рођена је 26. маја 1985. године у Нишу. Основну школу и гимназију завршила је у Сокобањи. Дипломирала је на Катедри за Општу лингвистику Филолошког факултета Универзитета у Београду 2009. године са просечном оценом 9,17, након чега уписује докторске академске студије на истом факултету.

Као студент докториских академских студија ради на прикупљању и организовању *Развојног корпуса писане продукције ученика на основношколском узрасту* на Катедри за Општу лингвистику и координира студентска истраживања не предметима *Усвајање Л1*, *Психолингвистика* и *Корпусна лингвистика*.

Од 2011. године хонорарно предаје српски језик као страни у Центру за српски језик и културу „Азбукум“.

Члан је LINEE+ асоцијације (Language in Network of European Excellence).

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА:

<u>Списак објављених научних и стручних радова:</u>

Динић, М. (2012). „Фактори језичких промена“. У зборнику: Вучо, Ј. и Филиповић, Ј. (ур.),*Филолошка истраживања данас - Језик и друштво*, 1, 113–130. Београд: Филолошки факултет.

Динић, М. (2012). Турцизми у уџбеницима историје. *Примењена лингвистика*, 13, 175–190.

<u>Излагања на научним скуповима:</u>

Динић Маринковић, М. и Московљевић Поповић, Ј. (2014). „Општи и стручни вокабулар у уџбеницима за више разреде основне школе“. Рад изложен на научном скупу *Наука и савремени универзитет 4*, 14-15. новембар 2014, Филозофски факултет, Ниш.

Moskovljević Popović, J. & Dinić Marinković, M. (2014). „On corpus-informed approach to the exploring of the development of writing“. Rad izložen na međunarodnom skupu *Klagenfurt Conference on Corpus-Based Applied Linguistics (CALK14)*, 25-27. septembar, 2014, University of Klagenfurt, Austria.

Московљевић Поповић, Ј. и Динић Маринковић, М. (2014). „Обрасци језичког представљања историјских личности и догађаја у дискурсу уџбеника историје“. Рад изложен на међународној научној конференцији *Хуманизам: култура или илузија*, 15-16. мај, 2014, Филолошки факултет, Београд.

Dinić Marinković, M. (2014). „Phoneme /x/ in Serbian and Bosniak language community“. Rad izložen na 3. LINEE+ konferenciji *Linguistic and cultural diversity in space and time*, 28-30. april, 2014, Inter-University Center, Dubrovnik, Hrvatska.

Московљевић Поповић, Ј. и Динић Маринковић, М. (2014). „О формирању и дигитализацији развојног корпуса писаног језика“. Рад изложен на међународној конференцији *Дигиталне библиотеке и дигитални архиви*, 7-

8. април, 2014, Филозофски факултет, Нови Сад.
Динић, М. (2012). „Турцизми у уџбеницима историје за основну школу“. Рад изложен на *4. међународном конгресу „Примењена лингвистика данас – Изазови модерног доба“*, 12-14. октобар, 2012, Филолошки факултет, Београд.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидата, Комисија сматра да кандидат Милица Динић Маринковић испуњава све услове за израду докторске дисертације.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА:

За ментора је предложена др Јасмина Московљевић Поповић, ванредни професор на Катедри за општу лингвистику Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Библиографија ментора (са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација):

Moskovljević, J. (1998): ‘Teorijsko-metodološki problemi u proučavanju ranog jezičkog razvoja’. *Uporabno jezikoslovje,* 5: 11-19.
Московљевић, Ј. (2007): *Огледи о глаголској поткатегоризацији*. Београд: Чигоја.
Плут, Д., Московљевић, Ј. Пејић, А. и Николић, Ј. (2010): „Мерење компетенција ученика за проналажење информација у тексту“. *Настава и васпитање* LIX/1: 24-38.
Московљевић Поповић, Ј. (2011): „The Development of Written Narrative and Expository Discourse in School-Age Children“. Рад изложен на *16th World Congress of Applied Linguistics*. Beijing, August 23–28, 2011.
Московљевић Поповић, Ј. и Плут, Д. (2011): „Развој способности за самопроцену разумевања текста I“. *Анали Филолошког факултета*, 23, св. II, 297-309.
Московљевић Поповић, Ј. (2012): „Типови синтаксичких грешака у писаном дискурсу ученика млађег основношколског узраста“. Рад изложен на *The Fourth International Congress Applied Linguistics Today (ALT 4) – Challenges of Modern Times.* Belgrade, October 12–14 2012.
Moskovljević Popović, J. i Đukanović, M. (2013): „Konceptualizacija pismenosti v programskih dokumentih za slovenščino in srbščino kot prvi jezik (L1) – primerjalna analiza.“ Тематски зборник радова са међународног скупа *Obdobja 32 – Druzbena funkcijskost jezika (vidiki, merila, opredelitve),* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 263-268.
Moskovljević Popović, J. & Dinić Marinković, M. (2014). „On corpus-informed approach to the exploring of the development of writing“. Rad izložen na međunarodnom skupu *Klagenfurt Conference on Corpus-Based Applied Linguistics (CALK14),* 25-27. septembar, 2014, University of Klagenfurt, Austria.

Комисија сматра да др Јасмина Московљевић Поповић, ванредни професор, испуњава све услове за ментора ове докторске дисертације.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНЕ ТЕМЕ:

1. Тема

Као (радни) наслов своје тезе докторандкиња Милица Динић Маринковић навела је *„Обим и структура вокабулара уџбеника за други циклус обавезног образовања“*. Комисија сматра да је радни назив тезе прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

2. Предмет истраживања

Предмет истраживања предложене дисертације јесте обим и структура вокабулара уџбеника намењених ученицима на узрасту од петог до осмог разреда, односно уџбеника за други циклус обавезног образовања.

Најдинамичнији аспект језичког развоја представља лексички развој, тј. развој вокабулара. Развој вокабулара је дуг и континуиран процес (протеже се током читавог живота), који одликују сталне модификације у квантитету (обиму/ширини) и квалитету (дубини) вокабулара. Ове промене су различитог интензитета и зависе како од узраста/животне доби појединца, тако и од социокултурних услова и утицаја.

Један од најважнијих искорака у језичком развоју одиграва се на почетку образовног процеса, односно процеса описмењавања, којим се тежиште са орално-аудитивне комуникације помера на писано-визуелну (Московљевић и Крстић, 2007; Радић и сар., 2010:43–44). Једнако значајном променом у језичком развоју сматра се и прелазак из нижих у више разреде основне школе. Како наводи Мартин „ова промена огледа се у прелазу са базичног описмењавања […], које се обично врши уз употребу опште, неспецијализоване и функционално необележене лексике на учење оделитих наставних предмета, које укључује високоспецијализовани дискурс“, што, у првом реду, подразумева овладавање вокабуларом карактеристичним за различите научне домене (Martin, 2013: 23). Филдинг, Вилсон и Андерсон истичу да почевши од узраста од девет година *читање* постаје примарни извор раста и богаћења вокабулара (Fielding, Wilson & Anderson, 1984). Посредством школовања *спонтани појмови* замењују се *научним,* док се употреба језика *деконтекстуализује*

(Виготски, 1977). Током овог периода уџбеник, као једно од основних средстава подучавања, постаје и средством културно посредованог развоја (о теорији уџбеника као културно-потпорног система в. Плут, 2003).

Почевши од 80-тих година прошлог века интересовање за развој вокабулара, његов утицај на квалитет језичке продукције, као и утицај на овладавање способношћу читања и разумевања прочитаног нагло расте (Nation, 1983; Ludwig, 1984; Ostyn & Godin, 1985). Међутим, док су истраживања вокабулара потребног за успешно овладавање страним језиком доживела велику експанзију, број студија које за предмет анализе имају развој вокабулара првог, одн. матерњег језика значајно је мањи. Основни разлог за ово лежи у томе што се, уопште узевши, вокабулар перципира као озбиљна препрека за усвајање другог језика, док се овладавање вокабуларом првог језика превасходно сагледава као показатељ, одн. предиктор будућег нивоа академског постигнућа (в. нпр., Nation & Waring, 1997 и Sealey, 2009).

У проценама обима вокабулара ученика различитих узраста постоје значајне разлике. Разлог овоме јесте непостојање јединственог метода за процену величине вокабулара, као и то што се сама процена обима вокабулара врши помоћу различитих мерних инструмената и на различитим корпусима. Тако, према Смиту (Smith, 1941 према Nagy & Anderson, 1984), просечан број јединица вокабулара тринаестогодишњака износи око 51000 речи, док за исти узраст Дапај (Dupuy, 1974 према Nagy & Anderson, 1984) долази до вредности од 4760 речи! Овако велике разлике у налазима последица су неусаглашености метода истраживања. Дапај је, нпр., у процену величине вокабулара уврстио само оне јединице које је сматрао „основним речима“. Ипак, постоје и неке широко прихваћене процене величине вокабулара за одређене узрасте. Процењује се да вокабулар ученика на узрасту од осам година броји око 6000 речи, а да вокабулар тринаестогодишњака садржи око 16000 речи (Vermeer, 2001). Податак који се најчешће наводи јесте да се током основног и средњег образовања вокабулар просечно годишње увећава за око 3000 речи (Nagy & Anderson, 1984; Nagy, Herman & Anderson, 1985; White *et al.*, 1990; Beck and McKeown, 1991). Без обзира на разлике у налазима, сви истраживачи који се баве утврђивањем величине вокабулара потребног за успешно служење језиком на различитим узрастима сагласни су у томе да је примарно оруђе за разумевање прочитаног, као и за стицање нових знања управо вокабулар одговарајућег обима и квалитета (Johnson & Pearson, 1984; Hackin & Bloch, 1993). Такође је установљено да постоји висока позитивна корелација између величине вокабулара и успешног овладавања способношћу читања и разумевања прочитаног (Baumann *et al*., 2003; Karlson & Fancies, 2009).

Испитивања вокабулара уџбеника могла би се поделити у три главна правца: (1) анализа вокабулара уџбеника са аспекта лексичког развоја; (2) анализа вокабулара уџбеника из перспективе разумевања текста; и (3) дистрибуција лексичких слојева у уџбеничким тесктовима. Ипак, због сложености предмета испитивања, наведени правци истраживања нису потпуно одељени, већ се неминовно преплићу.

Установљено је да за неометано читање и разумевање текста непознате речи не смеју бити заступљене у више од 2% (Hu & Nation, 2000), одн., 5% текућег текста (Laufer, 1989; Nation, 2001). Са друге стране, према утврђеној дистрибуцији лексичких слојева у академским текстовима на енглеском језику, око 80% текста покрива општа високофреквентна лексика (приближно 2000 породица речи); 8% текућег текста заузима академски/суптехнички вокабулар (570 породица високофреквентних речи заједничких за већину научних дисциплина); 5% текста чини технички вокабулар, односно вокабулар специфичан за дату област (речи које су фреквентне у одређеној области, али не и у укупном корпусу); док око 5% текста чини велики број изразито нискофреквентне речи, односно тзв. „софистицирани вокабулар“ (Chung & Nation, 2003). И на крају, али не мање важно, поједина истраживања показују да је број нових речи у уџбеницима природних наука за више разреде основне школе виши од препорученог броја нових речи у настави енглеског језика као страног на средњошколском узрасту (Yager, 1983 према Groves, 1995).

Када је реч о испитивањима у домаћој научној заједници, језик уџбеника је анализиран са аспекта подршке коју пружа језичком развоју, развоју писмености и развоју апстрактног мишљења (Московљевић и Крстић, 2007; Шефер и сар., 2008; Васковић и Матејевић, 2011). Такође је проблематизовано и питање примерености вокабулара уџбеника (Плут, 2003; Московљевић, 2006; Шефер и Лазаревић, 2009). До сада постоји само једно истраживање којим је само делимично и само из одређеног угла обухваћен вокабулар уџбеника намењен ученицима од првог до четвртог разреда основне школе (Станојчић, 2011), док испитивања обима и структуре вокабулара уџбеника за други циклус обавезног образовања, тј. уџбеника намењених ученицима од петог до осмог разреда, нису спровођена.

Имајући у виду све наведено, Комисија сматра да је предложени предмет истраживања занимљив, актуелан и значајан, као и прикладан за истраживање у оквиру израде докторске дисертације.

3. Прелиминарна библиографија:

Кандидаткиња је приложила следећу прелиминарну библиографију:

Anderson, R. C., & Freebody, P. (1981). Vocabulary knowledge. U: Guthrie, J. (ur.),*Comprehension and Teaching: Research Reviews*. Newark, DE: International Reading Association, 77–117.

Baumann, J., Kame'enui, E., & Ash, G. (2003). Research on vocabulary instruction: Voltaire redux. U: J. Flood, D. Lapp, J. Squire, & J. Jensen (ur.), *Handbook of research on teaching the English language arts* (752–785). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Beck, I.L. and McKeown, M.G. (1991). Social studies texts are hard to understand: Mediating some of the difficulties. *Language Arts*, 68, 482–490.

Bourigault, D., Jacquemin, C., & L'Homme, M. C. (ur.), (2001). *Recent Advances in Computational Terminology*, Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins.
Carter, L. (2002). *Vocabulary: Applied Linguistics Perspectives*. London: Routledge.
Chantal, L., L'Homme, M. C. & Drouin, P. (2005). Two methods for extracting "specific" single-word terms from specialized corpora". *International Journal of Corpus Linguistics* 10 (2), 227–255.
Chujo, K.,& Utiyama, M. (2010). Metodological Issues Regarding Variables in Determining Text Coverage. *Journnal of College of Industrial Technology*, Nihon University, 44, 1–12.
Chujo, K., (2004). Measuring vocabulary levels of English textbooks and tests using a BNC lemmatised high frequency word list. U: Nakamura, J., Inoue, N., & Tomoji, T. (ur.), *English Corpora under Japanese Eyes*, 231–249.
Chujo, K. (2006). Selecting Level-Specific Specialized Vocabulary Using Statistical Measures. *System* 34, 255–269.
Chung, T. M., & Nation, P. (2003). Technical Vocabulary in Specialised Texts. *Reading in Foreign Language*, 15 (2)
Cofin, C. (2006).*Historical discourse: the language of time, cause and evaluation.* Continuum Discourse. UK: Continuum.
Corson, D. (1997). The Learning and Use of Academic English Words. *Language Learning*, 47(4), 671–718.
Daller, H., Milton, J., & Treffers-Daller, J. (2007). *Modelling and Assessing Vocabulary Knowledge*. Cabridge: Cambridge University Press.
Davies, M. (2005). Vocabulary range and text coverage: Insights from the forthcoming Routledge Frequency Dictionary of Spanish. U: Eddington, D. (ur.), *Selected Proceedings of the 7th Hispanic Linguistics Symposium*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project, 106–115.
Fielding, L. G., Wilson, P. T., & Anderson, R. C. (1984). A new focus on free reading: The role of trade books in reading instruction. U: T. E. Raphael & R. E. Reynolds (ur.), *The contexts of school-based literacy*. New York: Random House, 149–162.
Gardner, D. (2004). Vocabulary Input through Extensive Reading: A Comparasion of Words Found in Children's Narrative and Expository Reading Materials. *Applied Linguistics*, 25(1), 1–37.
Groves, H. F. (1995). Science Vocabulary Load of Selected Secondary Science Textbooks. School Science and Mathematics, 95(5), 231–235.
Graves, M. F. (1986). Vocabulary learning and instruction. U: E. Z. Rothkopf (ur.), *Review of research in education, 13*, 49–89.
Halliday, M. A. K. (1993). Towards a Language-Based Theory of Learning. *Linguistics and Education*, 5, 93–116.
Harmon, J. M., Hedrick, W. B., & Fox, E. A. (2000). A Content Analysis of Vocabulary Instruction in Social Studies Textbooks for Grades 4 – 8. *Elementary School Journal*, 100(3), 253–271.
Hirsh, D., Nation, P. (1992) What vocabulary size is needed to read unsimplified text for pleasure? *Reading in a Foreign Language*, 8 (2), 689–696.
Hu, M. & Nation P. (2000). Unknown Vocabulary Density and Reading Comprehension. *Reading in a Foreign Language*, 13(1), 403–430.
Huckin, N.T., & Bloch, J. (1993). Strategies for Inferring Word Meanings in Context: A Cognitive Model. U: *Learning*T. Huckin, M. Haynes, & J. Coady (ur.), *Second Language Reading and Vocabulary*, NJ: Ablex, Norwood, 87–107.
Johnson, D. D., & Pearson, P.D. (1984). *Teaching reading vocabulary* (2nd ed.). Ft. Worth: Holt, Rinehart and Witton.
Krashen, S. D., (2003). *Explorations in Language Aquisition and Use: The Taipei lectures.* Portsmouth: Heinemann.
Krstev, C. (2008). *Processing of Serbian:* Automata, Texts and Electronic Dictionaries. Beograd: Filološki fakultet.
Krstev, C., Obradović, I., Stanković, R., & Vitas, D. (2013). An Approach to Efficient Processing of Multi-word Units, u *Computational Linguistics – Applications*, (ur.) Przepiórkowski, A., Piasecki, M., Jassem, K. Fuglewicz, P. Studies in Computational Intelligence 458, Springer-Verlag, Berlin Heidelberg, 109–229.
Krstev, C., Vitas, D. & Trtovac, A. (2014). Orwell's 1984—From Simple to Multi-word Units. *Human Language Technology Challenges for Computer Science and Linguistics*, LNCS, Springer International Publishing, 276–287.
L'Homme, M. C. (ur.), (2006). Processing of Terms in Specialized Dictionaries: New Models and Techniques. *Special issue of*Terminology12(2).
Larson, J., & Marsh, J. (ur.), (2013). *The SAGE Handbook of Early Childhood Literacy*. SAGE.
Laufer, B. Nation, P. (1995) Vocabulary size and lexical richness in L2: Written production, *Applied Linguistics*, 16(3), 307–322.
Laufer, B. (1989). What Percentage of Text-Lexis is Essential for Comprehension?. U: Laure, C., & Nordman, M. (ur.), Special Language: From Humans Thinking to Thinking Machines. Philadelphia: Multilingual Matters, 316–323.
Laufer, B. (1992) How much lexis is necessary for reading comprehension? U: Bejoint, A. (ur.), *Vocabulary and Applied Linguistics*. Basingstoke, London: Macmillan, 126–132.
L'Homme, M. C. (2007). Using Explanatory and Combinatorial Lexicology to Describe Terms. U: Wanner, L. (ur.),*Selected Lexical and Grammatical Issues in the Meaning–Text Theory: In honour of Igor Mel'čuk*. 163–.
Ludwig, J. (1984). Vocabulary Acquisition as a Function of Word Characteristics. *The Canadian Modern Language Review*, 40, 552–562.
Luke, A. (1997). Textbooks and Primers. U: Wagner, D., Street, B., Venezky, R., & Nisbet, E. (ur.), *Literacy: An Internacional Handbook*. New York: Garland Press. Dostupno preko: http://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/ed270/Luke/WAGNER.html [21.10.2014.]
Malvern, D. D., Richards, B. J., Chipere, N., & Durán, P. (2004). *Lexical diversity and language development: Quantification and assessment*. Houndmills, NH: Palgrave Macmillan.

Martin, J. R. (2013). Embedded Literacy: Knowledge as meaning. Linguistics and Education, 24, 23–37.
McCarthy, M. P., & Jarvis, S. (2010). MLTD, vocd-D, and HD-D: A validation study of sophisticated approaches to lexical diversity assessment. *Behavior Research Methods*, 42(2), 381–392.
Mihva Chung, T., & Nation, P. (2003). Technical Vocabulary in Specialised Texts. *Reading in a Foreign Language*, 15 (2)
Moll L. C. (ur.), (1990). *Vygotsky and Education: Instructional implications and applications of sociohistorical psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
Nagy, W. E. & Anderson, R. C. (1984). How many words are there in printed school English? *Reading Research Quarterly* 19 (3), 304–330.
Nagy, W., & Scott, J. (1989). *Word schemas: What do people know about words they don't know? Cognition and Instruction, 7, 105–127.*
Nagy, W.,& Herman, P. (1987) Breadth and depth of vocabulary knowledge: Implications for acquisition and instruction. U: McKeown, M., Curtis, M. (ur.),*The nature of vocabulary acquisition*. Hilsdale, NJ: Erlbaum, 19–35.
Nagy, W., Herman, P.,& Anderson, R.C. (1985). Learning words from context. *Reading Research Quarterly, 20,* 233–253.
Nagy, W.,& Scott, J. (2000). Vocabulary Processes. U: Kamil, M., Mosenthal, P., Pearson, P. D., & Barr, R. (ur.), *Handbook of Reading Research* , Mahwah, NJ: Erlbaum, 3, 269–284.
Nation, P. (1984) An university word list. *Language Learning and Communication*, 3(2), 93–242.
Nation, P., & Carter, R., (ur.), (1989). Vocabulary Acquisition. AILA Review, 6. Dostupno preko: http://www.aila.info/download/publications/review/AILA06.pdf [17. 08. 2014.]
Nation, P. (1993) Measuring readiness for simplified material: A test of the first 1000 words of English. U: *Simplification: Theory and Application*, RELC Anthology Series, 31, 193–203.
Nation, P. (1993) Vocabulary size, Growth and Use. U: Schreuder, P., & Weltens, B. (ur.), *The Bilingual Lexicon*, 6, 115–135.
Nation, P., & Waring, R. (1997). Vocabulary size, text coverage, and word lists. U: N. Schmitt and M. McCarthy (ur.), *Vocabulary: Description, acquisition and pedagogy*, (6–19). Cambridge: Cambridge University Press.
Nation, P. (2006) How large a vocabulary is needed for reading and listening? *The Canadian Modern Language Review*, 63, 59–82.
Ostyn, P., & Godin, P. (1985). RALEX: An Alternative Aproach to Language Teaching. *The Modern Language Journal*, 69, 346–353.
Paikday, T. M. (1973). The American Heritage Intermediate Corpus. COLING '73 proceedings of the 5th conference on Computational linguistics, (1), 281–285. Dostupno preko: http://www.aclweb.org/anthology/C73-1023 [20.10.2014.]
Pigada, M., & Schmitt, N. (2006) Vocabulary acquisition from extensive reading: A case study, *Reading in Foreign Language*, 18 (1)
Radić, Ž., Kuvač Kralljević, J., i Kovačević, M. (2010). Udžbenik kao poticaj ili prepreka leksičkomu razvoju. *Lohar: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 9(1), 43–59.
Read, J. (2000). *Assessing Vocabulary*. Cambridge: Cambridge University Press.
Richards, B., Daller, H. M., Malvern, D. D., Meara, P., Milton, J., & Treffers-Daller, J. (ur), (2009). *Vocabulary Studies in First and Second Language Acquisition. Palgrave Macmillan.*
Sampson, J. ([2001], 2002). Empirical Linguistics. New York: Continuum.
Schmitt N. & M. McCarthy (1997) *Vocabulary, Description, Acquisition and Pedagogy*. Cambridge: Cambridge University Press.
Sim, D. D., & Laufer-Dvorkin, B. (1984). *Vocabulary Development*. Collins: Glasgow and London.
Stahl S. A., Jacobson, M.G., Davis, C. E., & Davis, R. (1989). Prior Knowledge and Difficult Vocabulary in the Comprehension of Unfamiliar Text. *Reading Research Quarterly*, 24, 27–43.
Stahl, S. A., Hare, V. C., Sinatra, R., & Gregory, J. F. (1991). Defining the Role of Prior Knowledge and Vocabulary in reading Comprehension: The Retiring of Number 41. *Journal of Literacy Research*, 23(4), 487–508.
Tannenbaum, K., Torgsen, J., &Wagner, R. (2006). Relations between word knowledge and reading comprehension in third-grade children, *Scientific Studies of Reading*, 381–398.
Temmerman, R. (2000). *Towards New Ways of Terminology Description : The sociocognitive approach*. Amsterdam: John Benjamins.
Vermeer, A. (2001). Breath and Depth of Vocabulary in Relation to L1/L2 Aquisition and Frequency of input, *Applied Psycholinguistics*, 22, 217–234.
Wanner, L (ur.), (1996). *Lexical Functions in Lexicography and Natural Language Processing*. Amsterdam & Philadelphia: Benjamins AcademicPublishers.
Wels, G. (1994). The Complementary Contribution of Halliday and Vygotsky to a "Language-Based Theory of Learning". *Linguistics and Education*, 6, 41–90.
White, T. G.; Graves, M. F. & Slater, W. H. (1990). Growth of Reading in Diverse Elementary Schools: Decoding and word meaning. *Journal of Educational Psychology*, 82, 281–290
Wignell, P., Martin, J. R., & Eggins, S. (1989). The Discource of Geography: Ordering and Explaining the Experiental World. *Linguistics and Education*, 1, 359–391.
Zakaluk B., & Samuels S. J. (1996). Issues Related to Text Comprehensibility: The Future of Readability. *Revue québécoise de linguistique*, 25(1), 41–59.

Zakaluk B., & Samuels S. J. (ur.),(1988). *Readability: Its past, present, and future.* Newark, DE: International Reading Association.

***

Антић, С. (2009). Савремена схватања уџбеника - последице на конструкцију и мерила квалитета. *Иновације у настави - часопис за савремену наставу* , 22(4), 25–39.

Васић, С. (2001). Значај и примена фреквенцијских речника у васпитању и образовању. *Зборник Института за педагошка истраживања,* (33), 351–361.

Васић, С., Милошевић, Н. М., & Петровић, А. М. (2000). Језик у образовању. *Зборник Института за педагошка истраживања*, (32), 135–149.

Васић, С. и Васић, Д. (2007). *Фреквенцијски речник савременог српског језика*. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Виготски, Л. (1977). *Мишљење и говор*. Београд: Нолит.

Витас, Д. и Павловић Лажетић, Г. (2008). Ресурси и методе за препознавање властитих имена у српском. ИНФОтека, 9(1-2), 33–40.

Вујиновић, С. (2008). Теоријско-методолошки приступ проучавању терминолошких вишечланих лексема. *Прилози проучавању језика*, 39, 189–203.

Драгићевић, Р. (2010). *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Ивић, И.Д. (1976). Скица за једну психологију основношколских уџбеника: I - Развој интелектуалних способности деце и уџбеник. *Психологија*, 9(1-2), 25–45

Ивић, И., Пешикан, А., и Антић, С. (2008) *Водич за добар уџбеник - општи стандарди квалитета уџбеника*. Нови Сад: Платонеум.

Лазаревић, Д. (2009). Уџбеник као предмет психолошке анализе у нашој средини - приступи, проблеми и резултати. *Иновације у настави - часопис за савремену наставу* , 22(4), 5–15.

Лазаревић, Е., и Шефер, Ј. (2009). Језик уџбеника наративних предмета – разумевање речи у седмом разреду основне школе. *Зборник Института за педагошка истраживања,* 41(2), 418–436.

Матејевић, М., и Васковић, И. (2011). Улога уџбеника у развоју мишљења ученика. *Педагошка стварност*, 57(7–8), 624–637.

Миочиновић, Л.Ђ. (1972). Утицај уџбеника „Познавања природе и друштва“ на повећање речника другог разреда основне школе. У : Васић, С. и др. (ур.),*Говорно понашање ученика основношколског узраста с посебним освртом на лексику и семантику*, Београд: Научна књига, 273–307.

Московљевић, Ј. (2006). Речници, речничке дефиниције и дефиниције појмова у уџбеницима матерњег језика. *Примењена лингвистика*, (7), 322–327.

Московљевић, Ј., и Крстић, К. (2007). Језички уџбеници и приручници за прва три разреда основне школе. У: Плут Д. (ур.),*Квалитет уџбеника за млађи школски узраст, Београд: Институт за психологију*, 95–129.

Московљевић, Ј., и Плут, Д. (2011). Развој способности за самопроцену разумевања текста. *Анали Филолошког факултета* 23(2), 297–309.

Пешић, Ј. М. (2005). Социокултурни приступ уџбенику. *Психологија*, 38(4), 369–381.

Плут, Д. (2003). *Уџбеник као културно-потпорни систем*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Плут, Д., Московљевић, Ј., Пејић, А. и Николић, Ј. (2010). Мерење компетенција ученика за проналажење информација у тексту. *Настава и васпитање* 59(1), 24–38.

Станојчић, С. (2011). *Лексичко-семантичка анализа дискурса уџбеничких текстова*. Необјављена докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду.

Шефер, Ј., Лазаревић, Е., и Стевановић, Ј. (2008). Језик уџбеника: подстицај или препрека. *Зборник Института за педагошка истраживања,* 40(2), 347–368.

Шипка, Д. (1998). *Основи лексикологије и сродних дисциплина*. Нови Сад: Матица српска.

4. Циљеви истраживања:

- Утврдити обим и структуру вокабулара уџбеника за други циклус обавезног образовања (уџбеника намењених ученицима од 5. до 8. разреда).
- Утврдити заступљеност општег и специјализованог (техничког) вокабулара у тексту уџбеника.
- Упоредити обим и структуру вокабулара у уџбеницима различитих предмета који су намењени истом узрасту, одн. разреду.
- Пратити степен увећања обима вокабулара у уџбеницима намењеним различитим узрастима, одн. разредима.
- Пратити линију развоја у заступљености различитих типова лексике у тексту уџбеника за различите узрасте, одн. разреде.
- Утврдити лексички фонд који је заједнички свим уџбеницима.
- Установити које су лексеме најфреквентније у уџбеницима за други циклус обавезног образовања, односно које лексеме покривају највећи део текста уџбеника (енг. *text coverage,* према Nation & Waring, 1997)
- Установити колика је заступљеност лексема изразито ниске фреквенције и када је реч о јединицама из општег, а посебно када је реч о лексичким јединицама које припадају специјализованом вокабулару (тј. стручној терминологији).

5. Хипотезе:

У предложеном истраживању полази се од следећих нултих хипотеза:

- Да су обим и структура вокабулара уџбеника прилагођени узрасту ученика.
- Да је однос броја јединица општег и специјализованог вокабулара у тексту уџбеника одговарајући.
- Да уџбеници намењени истом узрасту имају приближно једнак број различитих лексема.
- Да постоји равномеран раст у обиму вокабулара уџбеника од 5. до 8. разреда.
- Да се разносврсност вокабулара, одн. проценат заступљености различитих типова лексема у тексту уџбеника, равномерно увећава кроз разреде

6. Корпус, методе истраживања и очекивани резултати

Корпус за предложено истраживање сачињавају уџбеници историје, биологије и географије, као и читанке за други циклус обавезног образовања, тј. уџбеници намењени ученицима на узрасту од 5. до 8. разреда.

Избор грађе начињен је на основу доступних информација о проценту заступљености употребе одређеног уџбеника. У недостатку прецизних података (и немогућности да се до њих дође јер их издавачи уџбеника сматрају пословном тајном, а Министарство просвете не води евиденцију) ослонили смо се на пилот-истраживање Шефер, Лазаревић и Стојановић (2008). Према резултатима овог истраживања, ученици у периоду од 5. до 8. разреда најчешће користе уџбенике (1) историје, (2) биологије и (3) географије. Употреба читанки према резултатима овог истраживања није висока, а разлози за то су методолошке природе. Наиме, испитаницима је постављено питање колико често користе уџбеник српског језика, под чиме се могу подразумевати како граматике и радне свеске, тако и читанке. Са друге стране, читанке се, за разлику од уџбеника историје, географије и биологије, не користе код куће за самостално савладавање градива (учење), већ се тумачење текстова из читанки одвија на часу уз помоћ наставника. Ипак, читанке су укључене у корпус предложеног истраживања, будући да садрже различите типове текстова, па самим тим представљају и једно од основних средстава за ширење и богаћење речника. Поред тога, богаћење речника јесте један од прописаних циљева и задатака наставног плана и програма за српски језик и књижевност у другом циклусу обавезног образовања (http://www.zuov.gov.rs/poslovi/nastavni-planovi/nastavni-planovi-os-i-ss/).

Метода истраживања

Јединствена и свеобухватна метода за процену величине, као и разноврсности вокабулара не постоји (в. Nagy & Anderson, 1984; Malvern *et al*., 2004; Daller *et al.*, 2007; McCarthy & Jarvis, 2010). Методе се разликују у толикој мери да не постоји консензус ни око суштинских питања, као што су:

1) Шта је дистинктивна реч, тј. како се дефинише реч као основна јединица анализе вокабулара? Различити аутори је дефинишу на различите начине. Док једни процену величине вокабулара врше на основу броја „токена“/*појавница* (енг. “token”, дефинисана ниска карактера између две белине), други своју процену заснивају на броју „типова“ (енг. „type”), тј. броју облички различитих речи у тексту. Насупрот овоме, неки истраживачи своју анализу базирају на пребројавању корена речи. Процена величине и разноврсности вокабулара врши се и на основу броја лексема у одређеном корпусу, а у немалом броју студија се пребројавање речи у тексту врши на основу неког другог параметра (нпр. на основу степена обличке и семантичке повезаности).

2) Које класе лексема се укључују у анализу? У највећем броју студија разматрају се пунозначне речи, док се функционалне речи искључују из анализе. Када је реч о параметру учесталости употребе лексичких јединица, преовладавају два мишљења. Једна група аутора инсистира на укључивању свих, па и изразито нискофреквентних речи у анализу (речи са фреквенцијом 1 или 2, тј. *hapax legomena* и *hapax dis legomena*), док други држе да ове лексичке јединице треба искључити из анализе будући да су психолингвистички ирелевантне. Још једно од отворених питања у приступима испитивању вокабулара јесте статус вишечланих лексичких јединица. И док статус терминолошких синтагми у већини студија о вокабулару уџбеника није упитан, постоји тежња да се ономастици због искључиво референцијалног значења искључују из анализа (Nation, 2001: 19–20). Међутим, (не)познавање различитих врста „онима“ не утиче на исти начин на разумевање различитих текстова и разликује се у зависности од наставног предмета чијем је савладавању уџбеник намењен. Тако се, нпр., из анализе вокабулара уџбеника биологије могу искључити антропоними, док их, са друге стране, не би ваљало искључити из уџбеника историје, нити би било упутно из анализе уџбеника географије искључити топониме.

Основна јединица анализе вокабулара у предложеном истраживању биће лексема, дефинисана као самостална језичка јединица са свим својим морфолошким облицима и јединственом синтаксичком функцијом и значењем (Драгићевић, 2010: 35). У анализу ће бити увршћене пунозначне лексичке јединице. Језик уџбеника јесте језик специјалне намене, који карактерише употреба лексике специјализованог домена, тј. употреба термина, терминолошких синтагми и одговарајућег тематског вокабулара (енг. *topical vocabulary*). Због тога ће у предложеном истраживању као посебне јединице речника бити издвојене и вишечлане лексичке јединице, тј. терминолошке синтагме и вишечлани ономастици.

Још једно од отворених питања у приступима проучавању вокабулара јесте установљење богатства речника (енг. vocabulary richness, према Malvern *et al*., 2004). Предложено истраживање првенствено ће се

ослањати на метод представљен у монографији „Lexical diversity and language development: Quantification and assessment“.

- *Богатство вокабулара* представља једну од мера вокабулара и утврђује се помоћу више одвојених/посебних варијабли, које су у међусобној спрези. Основне компоненте богатства вокабулара јесу *разноврсност вокабулара*/*лексичка разноврсност* и *лексичка софистицираност*.
- *Лексичка разносврсност* мери се: (1) квантитативним односом укупног броја лексема и појавница у одређеном корпусу (type-token ratio); (2) квантитативним односом лексема које припадају различитим класама (type-type ratio, нпр., квантитативни однос именица и глагола у тексту или однос јединица општег и стручног вокабулара) (3) квантитативним односом лексема и појавница које припадају истој класи (нпр., type-token ratio у оквиру класе именица у одређеном корусу).
- Под *лексичком софистицираношћу* подразумева се учешће нискофреквентних речи у одређеном корпусу.

Очекивани резултати

1. Утврђивање обима вокабулара:
   - Израда фреквенцијских речника појединачних уџбеника;
   - Израда скупних фреквенцијских речника различитих уџбеника намењених истом узрасту;
   - Израда јединственог фреквенцијских речника уџбеника за други циклус обавезног образовања.

2. Квалитативна анализа структуре вокабулара:
   Издвајање различитих типова лексике, тј. различитих лексичких слојева, у првом реду лексема које припадају општем лексичком фонду, као и лексема са специфичном, терминолошком и/или дисциплинарно специфичном употребем.

3. Квалитативно-квантитативна анализа структуре вокабулара:
   - Утврђивање заступљености различитих лексичких слојева у сваком појединачном уџбенику;
   - Утврђивање заступљености различитих лексичких слојева у тексту различитих уџбеника (тј. уџбеника за различите предмете) намењних истом узрасту;
   - Утврђивање заступљености различитих лексичких слојева у укупном корпусу;
   - Праћење заступљености различитих типова лексике у уџбеницима за различите разреде;
   - Мерење и праћење богатства, одн. разноврсности вокабулара у различитим уџбеницима.

VII ЗАКЉУЧАК

На основу података наведених о кандидату, Комисија сматра да Милица Динић Маринковић испуњава све услове за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева, изнетих хипотеза и очекиваних резултата, Комисија сматра да је предложена тема одговарајућа и прикладна за израду докторске дисертације у области Примењене лингвистике.

На основу података наведених о предложеном ментору, Комисија сматра да проф. др Јасмина Московљевић Поповић може да буде ментор при изради предложене докторске дисертације.

Имајући у виду све наведено, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидата Милице Динић Маринковић и предложене теме докторске дисертације ***„Обим и структура вокабулара уџбеника за други циклус обавезног образовања“,*** а да се за ментора именује др Јасмина Московљевић Поповић, ванредни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Чланови комисије:

1. _____
   Др Јасмина Московљевић Поповић, ванредни професор

2. _____
   Др Маја Миличевић, доцент

3. _____
   Др Ивана Степановић Илић, научни сарадник